

Іван Котляревський – у 1812р. під час російсько-французької війни сформував український козацький полк. У 1817 – 1821рр. директор Полтавського театру. Із 1818р. брав участь у діяльності полтавської масонської ложі «Любов до істини». 1798р. виходить перша частина «Енеїди» Котляревського (перший твір нової української літератури). Створив п'єси «Наталка Полтавка» і «Москаль-Чарівник».

Микола Костомаров – ад'юнкт-професор (в дореволюційній Росії і Західній Європі вчене звання) кафедри російської історії Київського університету. Один із засновників Кирило-Мефодіївського братства (1846р.) та автор його програмних документів зокрема «Книга буття українського народу».

Пантелеймон Куліш – один із засновників Кирило-Мефодіївського братства, за участь у його діяльності був заарештований. У 1858-1863рр. у Петербурзі редагував український журнал «Основа». Автор першого історичного роману «Чорна рада», створив українську абетку («кулішівка»).

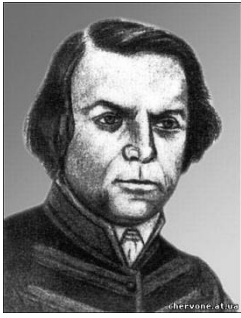
Микола Гулак – один із засновників Кирило-Мефодіївського братства (1846р.), за його діяльність був заарештований і ув'язнений в Шліссельбурзькій фортеці, згодом засланий у м. Перм. Після закінчення строку заслання займався педагогічною й науковою роботою в Одесі, Керчі, Ставрополі (нині місто в РФ), Кутаїсі й Тифлісі (нині м. Тбілісі; обидва в Грузії).

Тарас Шевченко – У 1840 р. у Петербурзі вийшла перша збірка його поезій "Кобзар". Був одним з найвидатніших майстрів українського образотворчого мистецтва. В 1844р. вийшов альбом офортів «Живописна Україна», де представлені роботи художника на історичну тематику («Дари в Чигирині», «Смерть Б.Хмельницького»)

Маркіян Шашкевич – вважається речником західноукраїнського національного відродження. Навчався в духовній семінарії та університеті у Львові. У студентські роки був організатором і лідером «Руської трійці» (1832р.), співавтор альманаху «Русалка Дністровая» (1837р.), один із перших перекладав «Слова о полку Ігоревім».

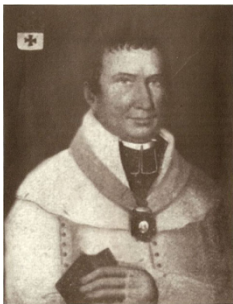
Іван Вагилевич – один із організаторів «Руської трійці», співавтор альманаху «Русалка Дністровая». Під час революційних подій 1848р. перейшов на полонофільські позиції та увійшов до складу «Руського собору».

Яків Головацький – належав до «Руської трійці», за його сприяння в Будапешті в 1837р. вийшов альманах «Русалка Дністровая». У 1848 – 1867р. очолював кафедру української мови та літератури у Львівському університеті, що відкрилась внаслідок революційних подій «весни народів». У 50-х роках став прихильником поглядів москвофілів, згодом переїхав до Російської імперії.

Лук'ян Кобилиця – в 1843-1844рр. очолював повстання селян на Буковині. Під час революції 1848-1849рр. обраний депутатом Австрійського парламенту, виступав за надання Буковині автономії і приєднання її до Галичини. Після розпуску парламенту очолив селянське повстання 1848-1849рр., був заарештований і помер у в'язниці. (1850р.)

Іван Могильницький – засновник і керівник першого в Галичині Перемишльського освітнього товариства священників (1816р.). Домагався разом із М.Левицьким викладання українською мовою у школах Галичини.

Петро Гулак-Артемівський – уславився як байкар. У байці «Пан та собака» (1818р.) зобразив життя українських селян-кріпаків. Це була, по суті, перша українська літературна (віршова) байка, написана із свідомою орієнтацією поета на фольклор, на живу розмовну мову. З 1841 – 1849рр. ректор Харківського університету.

Григорій Квітка-Основ'яненко
(1778–1843)

Григорій Квітка-Основ'яненко – один із засновників Харківського професійного театру (1812р. директор театру). Автор соціально-побутових комедій «Сватання на Гончарівці», «Шельменко-денщик» (1835р.), писав сентиментально-реалістичні повісті «Маруся», «Козир-дівка».

Михайло Максимович – перший ректор Київського університету св.Володимира (1834р.). Автор праць з археології, історії Київської Русі, козаччини, гетьманського руху. Автор фольклорних збірок «Малоросійські пісні», «Українські народні пісні». Праці «Основи ботаніки» і «Роздуми про природу» дозволяють вважати його основоположником української ботаніки.

Михайло Остроградський – математик, член Петербурзької (1830р. у віці 29 років), Римської, Туринської академії наук. Викладав у Харківському університеті. Відкрив формулу перетворення інтеграла по об'єму в інтеграл по поверхні, названу його іменем (опублікована в 1831р.).

Василь Каразін – з його ініціативи відкрито Харківський університет (1805р.). Автор наукових праць з агрономії, метеорології, гірничої справи. Був винахідником парового опалення, сушильних апаратів.

Володимир Антонович – представник руху «хлопоманів» (на сторінках журналу «Основа» (1861-1862рр.) опублікував статтю під заголовком «Моя сповідь», у якій закликав поляків, повернутись до українського народу, якого колись зреклись їхні предки.). голова Історичного товариства Нестора Літописця (1881р.). Автор історичних праць. Один з ініціаторів угоди галицьких народовців з польсько-австрійськими політичними колами, що дістало назву «нова ера» (1892р.).

Михайло Драгоманов – один із активних діячів південно-Західного відділу Російського географічного товариства і Київської (Старої) громади. В 1875р. емігрував до Швейцарії, де в Женеві видавав перший український політичний журнал «Громада» (1878р.). поширював ідеї соціалізму, який мав громадівський характер. Об'єднання громадян як вільні й самостійні утворення будуватимуть між собою відносини на федеративних засадах з низу до верху – аж до всесвітньої федерації, як наступниці держави. В останні роки життя обіймав посаду професора історії в Софійському університеті (Болгарія).

Павло Чубинський – співпрацював у журналі «основа» та Київській громаді. 1863р. опублікував вірш «Ще не вмерла Україна», який згодом стане гімном. У 1873р. управитель справами Південно-Західного відділу географічного Російського товариства, після закриття якого (Емський указ 1876р.) Чубинського заарештовано і вислано з України.

Борис Грінченко – один із засновників Братства тарасівців (1892р.), один із активних діячів Київської громади (редагував «Словар української мови» в 4т.). На поч. ХХ ст. став одним з лідерів новоствореної [Української демократичної партії](#). Виступав за послідовне проведення національно-культурницької роботи серед українського суспільства. Свої політичні погляди виклав у написаній ним програмі Української демократично-радикальної партії (УДРП) та у «Листах з Наддніпрянської України».

Юліан Бачинський – представник «молодих радикалів» радикального руху в Галичині, один із теоретиків Русько-української радикальної партії (РУРП). Автор книги «Україна irredenta» (Україна уярмлена, 1895р.) в якій обґрунтував неминучість самостійної України, саме цей пункт був включений до програми партії РУРП.

Михайло Грушевський – народився в м.Холм. У 1894р. очолив кафедру історії України у Львівському університеті, очолював історико-філософську секцію Наукового товариства ім.Шевченка, автор фундаментальної праці «Історія України-Руси». Один із засновників Української національно-демократичної партії (1899р.). В роки Першої світової війни був висланий з України. В 1917р. очолював Українську Центральну Раду. Після гетьманського перевороту П.Скоропадського емігрував за кордон. В 1924р. повернувся в радянську Україну, обирається членом Української академії наук, а з 1929р. академік академії наук СРСР. В 30-х роках звинувачений в причетності до діяльності антирадянського «Українського національного центру». Помер у 1934р. в Москві.

Євген Левицький – один із організаторів та співавтор програми першої української партії РУРП. У 1892 р. він був обраний головою II з'їзду слов'янської молоді у Відні та членом міжнародного Центрального комітету слов'янської молоді. Разом з І. Франком, Ю. Романчуком та М. Грушевським, стояв біля витоків Національно-демократичної партії. У 1907 р. обраний послом до австрійського парламенту. У бурхливому 1918 р. він став членом Національної ради Західної Української Народної Республіки.

Михайло Павлик – популяризатор соціалізму в Галичині (допомагав М.Драгоманову видавати журнал «Громада» у Женеві). Один із засновників прогресивної селянської Русько-української радикальної партії, яка відіграла важливу роль у суспільно-політичному русі на західноукраїнських землях. Перший бібліотекар НТШ (1805 – 1905рр.)

Іван Франко – один із засновників Русько-української радикальної партії (РУРП), згодом відмовився від соціалістичних поглядів і став членом Української національно-демократичної партії (УНДП). Очолював в НТШ філологічну секцію. Літературні творчість розпочав у 70-х роках. У 1892р. брав участь у селянському віче в м.Снятин

Ілля Мечников – вчений Новоросійського університету, біолог, працюючи в Одесі відкрив явище фагоцитозу (поглинання клітинами організму мікробів). Разом з М.Гамалією у 1886р. створив в Одесі першу в Російській імперії бактеріологічну станцію. Лауреат [Нобелівської премії з медицини та фізіології 1908](#) «За вивчення імунної системи». І.Мечникову належать глибокі дослідження сифілісу, туберкульозу, холери. На собі вчений довів заразність крові хворих на зворотній тиф та холеру.

Дмитро Заболотний – президент Всеукраїнської Академії наук (ВУАН) 1928-1929рр., зробив великий внесок у боротьбу з такою хворобою як чума («чорна смерть»). 1920 року відкриває першу в світі кафедру епідеміології при Одеському медичному інституті.

Дмитро Яворницький – у центрі наукового інтересу було запорозьке козацтво, якому він присвятив більшість своїх праць. Найвідомішою його працею є тритомна «Історія запорозьких козаків». На картині І.Рєпіна «Козаки пишуть листа турецькому султану» в образі писаря зображено дослідника козацтва Д.Яворницького.

Агатангел Кримський – один із найвизначніших світових дослідників сходу. Письменник – збірка поезій «Пальмове гілля» містить оригінальні вірші дослідника та його власні переклади арабських поезій українською мовою (знав близько 60 мов). З 1918 року Агатангел Кримський працює секретарем Всеукраїнської Академії наук. Як мовознавець Агатангел Кримський залишив по собі унікальні дослідження, які виклав, у працях «Українська граматика», «Нариси з історії української мови». У 1941 році постановою НКВС Кримського оголосили «ворогом народу», в ув'язненні вчений помер.

Леся Українка (Ларіса Петрівна Косач-Квітка)– писала у найрізноманітніших жанрах: поезії, ліриці, епосі, драмі, прозі, публіцистиці, брала активну участь в українському національному русі. Відомі твори: «Лісова пісня», «Бояриня»,. Мати, Ольга Петрівна Драгоманова-Косач — письменниця, яка творила під псевдонімом [Олена Пчілка](#). Дядько Лесі (так її називали у сім'ї і це домашнє ім'я стало літературним псевдонімом) — [Михайло Драгоманов](#), був відомим ученим, громадським діячем.

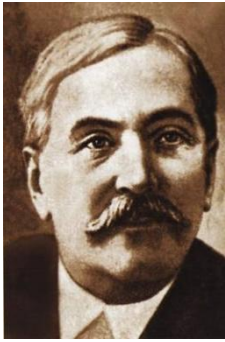
Іван Карпенко-Карий (Іван Карпович Тобілевич) – з 1883р. починає видавати літературні твори, переважно драми, які збагатили літературу і театр. Найвідоміші – «Наймичка», «Сто тисяч», «Хазяїн». Його твори позначені особливою гостротою висвітлення питань нелегкого життя широких мас українців.

Марко Кропивницький – з 1882р. з його ініціативи почала працювати в Єлисаветграді (м.Кіровоград) почала працювати перша українська професійна трупа – Товариства українських акторів. У 1875р. працював режисером професійного театру у Львові. Твори М.Кропивницького: «Доки сонце зійде, роса очі виїсть», «Дай серцю волю, заведе в неволю» тощо.

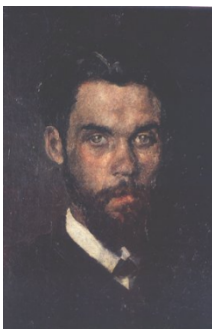
Микола Садовський (Тобілевич) – один із засновників українського професійного театру. У 1898-1900рр. три видатні українські театральні трупи Саксаганського, Кропивницького та Садовського об'єдналися в трупу корифеїв українського театру. На запрошення галичан в 1905р. очолює у Львові театр «Руська бесіда». У 1907р. створив у Києві перший стаціонарний професійний український театр.

Микола Лисенко – заклав основи національного музичного мистецтва. Пройшов школи Лейпцизької та Петербурзької консерваторій. Автор перших опер для дітей «Коза-Дерева», «Пан Коцький»; опер «Різдвяна ніч», «Тарас Бульба».

Семен Гулак-Артемівський – племінник Петра Гулака-Артемівського, навчався в оперному співу за кордоном, виступав на сценах Петербурга та Москви. Автор опери «Запорожець за Дунаєм» (1862р.), що поклало початок українській опері.

Микола Пимоненко – один з перших в українському малярстві зумів поєднати побутовий жанр з поетичним національним пейзажем. Найвідоміші картини: «Сінокіс», «Ворожіння», «Українська ніч». У творчості свідомо уникав трагічних сюжетів.

Васильківський

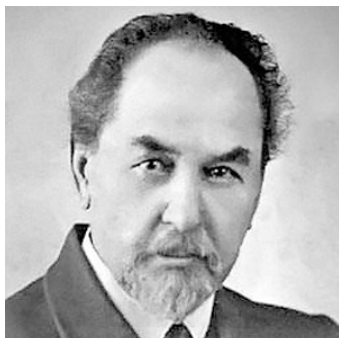
Микола Леонтович – композитор, автор широковідомих українських народних пісень для хору «Щедрик», «Дударик», «Козака несуть». Його обробка «Щедрика» відома у всьому світі як різдвяна колядка «Carol of the Bells».

Соломія Крушельницька – українська всесвітньо відома оперна співачка з Галичини. У 1893р. дебютувала на сцені Львівської опери, навчалась в майстрів оперного співу Італії, з 1895р. виступала в усіх великих операх Європи та Америки. Партнерами Крушельницької на сцені були [Енріко Карузо](#), [Тітто Руффо](#), [Федір Шаляпін](#). Італійський композитор [Джакомо Пуччіні](#) подарував співачці свій портрет з написом "Найпрекрасніший і найчарівніший Батерфляй".

Марія Заньковецька (Адасовська) – творчий шлях драматичної артистки розпочався під орудою М.Кропивницького у міському театрі Єлисаветграда. Вперше на професійній сцені вона зіграла роль Наталки («Наталка Полтавка») Івана Котляревського. Марія Заньковецька брала участь у створенні першого українського стаціонарного театру в Києві, Народного театру (Київ, нині Український драматичний театр ім. Заньковецької у Львові).

Євген Чикаленко – один із засновників Товариства українських поступовців, як меценат фінансував видання газет «Громадянська думка»,

«Рада», творів українських письменників (С.Васильченка. В.Винниченка, М.Коцюбинського). Йому належить вислів: *«Любити Україну треба не тільки до глибини душі, а й до глибини кишені»*. Член Української Центральної Ради. Виїхав до Відня, з 1920р. до Чехословаччини, очолив Термінологічну комісію при Українській господарській академії в Подебрадах.

Сергій Єфремов – один із лідерів ТУП, пізніше – голова Української партії соціалістів-федералістів, заступник голови Центральної Ради. Ідеолог і теоретик національного руху. Під час Директорії працював в Українській академії наук. В радянські часи був обраний академіком, а згодом віце-президентом Всеукраїнської академії наук. Засуджений в 1930р. у справі «СВУ» (як один з керівників) до 10 років ув'язнення.

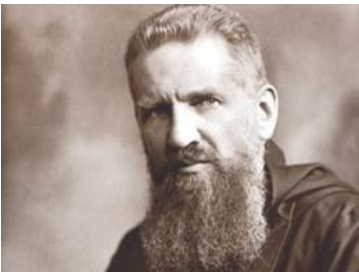
Симон Петлюра – у 1900р. С.Петлюра стає активним членом революційної української партії (РУП). В 1904р. редагує у Львові орган РУПу «Селянин», згодом переїздить до Москви де редагує журнал «Украинская жизнь». Навесні 1917р. Петлюра був призначений головою Українського Військового комітету., згодом Генеральний секретар військових справ при Центральній Раді. Брав участь в анти гетьманському повстанні ввійшов до складу Директорії і очолив Армію УНР як її Головний Отаман. Після виїзду В.Винниченка за кордон став Головою Директорії. Очолював збройну боротьбу Армії УНР проти більшовиків і денікінців. Був ініціатором підписання Варшавської угоди, і раптом з поляками війська Армії УНР боролися з більшовиками. Після Ризького договору розпочинається емігрантський період життя С.Петлюри, 1926р. вбитий в Парижі.

Микола Міхновський – один з засновників Братства Тарасівців, в 1900р. один з ініціаторів утворення Революційної української партії (РУП) в цьому ж році виходить окремою брошурою «Самостійна Україна». В 1902р. утворив Українську народну партію в Харкові, що стояла на чітко виражених самостійницьких позиціях. З березня 1917р. був ініціатором формування Українського військового клубу ім. гетьмана Полуботка і початку організації українського війська. Один з організаторів виступу самостійників, щодо рішення II Універсалу.

Володимир Винниченко – член РУП, з 1904р. ініціатор створення Української соціал-демократичної партії (УСДП). В червні 1917р. голова першого українського уряду – Генерального секретаріату УЦР, з одночасним виконанням обов'язків генерального секретаря внутрішніх справ. Співавтор усіх чотирьох Універсалів Центральної Ради. В час гетьманського режиму перебував в опозиції, очолив Український національний союз, згодом голова Директорії. Через суперечності з Петлюрою пішов у відставку і виїхав за кордон. На початку 1920-х років повернувся в УСРР, однак зрозумів, що його запрошують до співпраці з тактичних міркувань, знову виїхав за кордон. Останні 25 років життя проживав у французькому місті Мужен поблизу Канн займаючись літературою та живописом.

Андрей Шептицький – митрополит української греко-католицької церкви, брав активну участь у громадському житті західноукраїнського краю. Депутат віденського парламенту і Галицького сейму, але в стінах цих закладів з'явився лише двічі до 1914р. і обидва рази виступав не з політичними а з освітянськими темами. Заснував Український національний музей у Львові, ініціатор і засновник Земельного банку у Львові (1910р.) В роки окупації російськими військами Галичини (в роки Першої світової війни) був вивезений з України в Росію. Після повернення заснував Львівську богословську академію яка в 1928р. була єдиним українським вищим навчальним закладом на українських землях у

складі Польщі. В роки Другої світової війни підтримував наміри українців в час проголошення «Акту відновлення української державності», виступав проти нацизму в багатьох пастирських посланнях. Двічі звертався з протестом щодо нищення єврейського населення в Галичині до рейхсфюрера СС Гімmlера, за згодою митрополита значна кількість євреїв переховувалась в греко-католицьких монастирях і безпосередньо у митрополичій резиденції. Шептицький причетний до формування дивізії «Галичина». Помер в листопаді 1944р.

Кирило Трильовський – один із засновників РУРП, у 1900р. заснував перше спортивно-пожежне товариство «Січ». Члени організації не тільки займалися спортом та готувалися до військової служби, а й повинні були займатися освітньо-культурною діяльністю. 1907-1918рр. посол до австрійського парламенту. У роки Першої світової війни Трильовський Голова Бойової управи УСС і член Загальної української ради.

Іван Боберський – з 1908-1914рр. голова товариства «Сокіл-Батько», фундатор вітчизняної системи фізичного виховання, педагог. З його ініціативи видано перший посібник для українського «Пласту» О.Тисовського. в роки Першої світової війни член Головної української ради, з 1920р. як представник ЗУНР виконує дипломатичні доручення в США.

Августин Волошин – один із засновників товариства «Просвіта» в Закарпатті; Педагогічного товариства, Учительської громади. Організатор і керівник Народно-християнської партії обирався від неї до чехословацького парламенту. 3 жовтня 1938 став прем'єр-міністром Підкарпатської Русі. Після проголошення 15 березня 1939р. незалежності Карпатської України А.Волошин став президентом держави.

Кость Левицький – один із засновників а згодом голова Української націонал-демократичної партії, посол до австрійського парламенту і польського сейму. Президент Головної української ради і віденської загальної української ради. В листопаді 1918р. очолював перший уряд ЗУНР – Державний секретаріат.

Дмитро Дорошенко – входив до складу Товариства українських поступовців (ТУП), пізніше — Української партії соціалістів-федералістів (УПСФ). Під час Першої світової війни — уповноважений Союзу міст Галичини й Буковини. Член Української Центральної Ради; У 1918 р. — міністр закордонних справ Української Держави.

Георгій Бобринський – російський політичний діяч, граф, під час окупації російськими військами Галичини й Буковини (1914-1915рр.) очолював Галицько-Буковинське генерал-губернаторство. Його діяльність (проводилась відверта антиукраїнська політика) на посту генерал-губернатора російський політик П.Мілюков, виступаючи в Державній Думі, розцінив як «європейський скандал».

Юрій Коцюбинський – син відомого письменника Михайла Коцюбинського. В 1917р. входив до складу радянського уряду в Харкові, де виконував

обов'язки народного секретаря військових справ. Був призначений головнокомандувачем українських радянських військ які штурмували столицю України – Київ.

Володимир Антонов-Овсієнко – брав участь у розробці плану воєнних дій проти Української Народної Республіки. Призначений головнокомандуючим радянськими військами, що розпочали наступ на Україну. Входив до складу радянського уряду на Україні – Народного секретаріату.

Павло Скоропадський – навчався в Петербурзькому пажеському корпусі, брав участь у російсько-японській війні, нагороджений Георгіївською зброєю і багатьма орденами за особисту мужність і героїзм. В роки Першої світової війни отримав звання генерал-лейтенанта. В час національно революційного руху 1917р. був наказним отаманом Вільного козацтва. 29 квітня 1918р. при підтримці німців та австрійців стає гетьманом Української Держави. Доклався до створення незалежної української держави. Після евакуації військ Німеччини з України, а також внаслідок анти гетьманського повстання очоленого Українським Національним Союзом зрікається влади і залишає Україну.

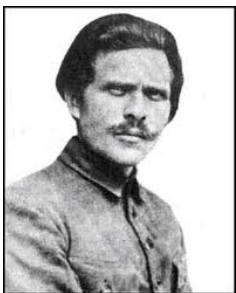
Дмитро Вітовський – командир куреня Українських січових стрільців, учасник кровопролитних боїв проти російських військ у Карпатах, на Маківці, над Стріпою. Після розвалу Австро-Угорської імперії очолив військовий комітет у Львові. На історичному засіданні Української Національної Ради 31 жовтня 1918р., обґрунтував план негайного повстання з метою проголошення незалежності Східної Галичини. Задум блискуче реалізовано 1 листопада 1918р.. Перебуваючи на посаді державного секретаря військових справ ЗУНР, здійснює організацію Української галицької армії (УГА).

Євген Петрушевич – активний член Української національно-демократичної партії, посол до австрійського парламенту (1907р.) та Галицького сейму (1913-1914рр.). очолював Українську Народну Раду, яка в листопаді 1918р. проголосила ЗУНР. Президент Західноукраїнської Народної республіки (ЗУНР). Уклав з Директорією УНР Акт Злуки – 22 січня 1919р. Влітку 1919р. отримав диктаторські повноваження, які означали суміщення обов'язків президента і голови уряду. Попри суперечності з С.Петлюрою приєднав Галицьку армію до армії УНР для спільної боротьби проти більшовиків.

Християн Раковський (Кристю Станчев) – голова Тимчасового робітничо-селянського уряду України. Один з організаторів радянської влади в Україні. З березня 1919р. по липень 1923р. голова Ради Народних Комісарів і нарком закордонних справ України. Після зняття з посади голови РНК, повноважний представник радянського уряду у Великій Британії.

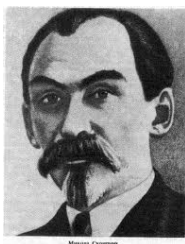
Нестор Махно – один з лідерів анархістського руху в часи Української революції. Очолював бригаду в першій Задніпровській дивізії, до якої входила частина військ отамана Григор'єва. Протягом вересня-жовтня 1919р. утворена Махном Революційно-повстанська армія України (махновська) зайняла Катеринослав, Гуляй-Поле, Олександрівськ, Маріуполь в боротьбі з денікінцями. В жовтня 1920р., об'єднавшись з більшовицькими військами, воював проти армії генерала Врангеля. Отримав орден Бойового Червоного прапора. Після розгрому армії Врангеля радянське командування, порушивши умови угоди свої війська, розпочало воєнні дії проти махновців. До 1921р. вів боротьбу проти радянських військ. Перебував в еміграції у Франції.

Юрій Тютюнник – один з організаторів повстання проти гетьмана П.Скоропадського. разом з отаманом Григор'євим воював у 1919р. проти більшовицької Росії. Осінню 1921р. підготував план Другого «Зимового походу» на територію України з метою підняти антибільшовицьке повстання. Другий «Зимовий похід» розпочався в листопаді 1921р. однак українські війська зазнали поразки від більшовиків.

Олександр Шумський – після розколу української партії соціалістів-революціонерів (УПСР) був одним з провідників «боротьбистів» (комуністів). Після розпуску УКП(б) вступив до складу КП(б)У, входив до складу ЦК партії. У 1924-1927рр. був наркомом освіти УСРР. Активно втілював у життя політику «українізації». У 1927р. звинувачений у «націоналістичному ухильництві» (так званий «шумськізм») і направлений на другорядну роботу в ЦК ВПК(б). Під тиском розгорнутої проти нього політичної кампанії визнав «помилковість» своєї позиції.

Микола Скрипник – з 1927-1933рр., більшовик, керував роботою народного комісаріату освіти УСРР, активно сприяв проведенню політики українізації. У 1933р. був несправедливо звинувачений у націоналізмі, що призвело до самогубства.

Микола Волобуєв – у 1928р. в журналі «Більшовик України» надрукував статтю «До проблем української економіки». У статті, спираючись на

конкретні факти, доводив, що за радянської влади, як і в умовах царату, Україна залишається економічною колонією Росії, а промислове будівництво на її території ведеться в інтересах російського центру й не враховує потреб республіки. Волобуєв стверджував, що українська економіка може вижити за рахунок власних можливостей та ресурсів і навіть стати частиною світової економіки. Його погляди були кваліфіковані як економічна платформа «націонал-ухильництва».

Микола Хвильовий (Фітільов) – український письменник, представник українського «розстріляного відродження», член-засновник багатьох літературних організацій, зокрема у 1925р. Вільної академії пролетарської літератури (ВАПЛІТЕ). Під час літературної дискусії 1925-1928рр. висунув гасло «Геть від Москви! Дайош Європу!», яке означало «перестати українській літературі орієнтуватися на Москву, а слід орієнтуватися на літературну Європу». На знак протесту проти голодомору та арешту свого приятеля М.Ялового покінчив життя самогубством.

Гнат Юра – театральний діяч, працював разом з Лесем Курбасом у Львові в театрі «Руська бесіда». У 1920р. стає одним із засновників українського драматичного театру ім. І.Франка у Вінниці (з 1923р. – в Харкові, з 1926р. – Київський академічний український драматичний театр ім. І.Франка)

Лесь Курбас – театральний діяч, режисер, представник українського «розстріляного відродження»; організатор студії молодих акторів, з якої виріс згодом Молодий театр (1917р.). Був засновником філософського театру в Україні. У виставах театру «Березіль» як режисер малює всесвіт, де головним стає особлива довіра до життя людину всіх його суперечностей. Репресований в 30-х роках.

Михайло Бойчук – український художник, член НТШ з 1912р. У 1917р. бере участь у заснуванні Української академії мистецтв, стає професором майстерні монументального живопису. Заклав основи українського монументального мистецтва. Лідер групи «бойчуківців».

Олександр Довженко – український режисер, письменник. З 1926р. режисер-постановник на кіностудіях Одеси, Києва, Москви. Серйозний успіх мав його фільм «Звенигора» (1929р.). Фільм «Земля» у різні часи входив до переліку кращих фільмів світу. Його окремі кінороботи були прийняті з успіхом у європейських країнах. Автор кіноповісті «Україна в огні», за яку був підданий критиці сталінського керівництва. Примусово жив у Москві із заборобою повертатися в Україну. В роки «відлиги» автор статті «Мистецтво живопису і сучасність», у якій закликав «розширити творчі межі соціалістичного реалізму».

Олексій Стаханов – шахтар, у 1935р. на шахті «Центральна-Ірміне» в Кадіївці на Донбасі, установив світовий рекорд з видобутку вугілля: перевиконавши добову норму на 1350%, виробив 102тонни вугілля за одну зміну. Був оголошений «зачинателем масового руху новаторів виробництва». Його іменем названо «стахановський рух», метою якого була боротьба за підвищення норми виробництва кожного працівника.

Лазар Каганович – один з найближчих прибічників Й.Сталіна. Підтримував ідею суцільної колективізації, наполегливо добивався її реалізації шляхом застосування репресивних заходів щодо селянства. В 1932р. виступив проти

пропозиції українських комуністів зменшити норми хлібозаготівель в Україні, що стало однією з причин голодомору 1932-1933рр..

Павло Постишев – у 1933р. в розпал голодомору був особистим представником Й.Сталіна з необмеженими повноваженнями (офіційно займаючи пост другого секретаря ЦК КП(б)У. Прихильник насильницьких методів у здійсненні колективізації. Очолював кампанію цькування М.Скрипника. Репресований в 30-х роках.

Станіслав Косіор – у 1928-1938рр. – перший секретар ЦК КП(б)У, один з головних організаторів і виконавців ліквідації «українізації» й проведення політики русифікації, штучного голодомору 1932-1933рр. в Україні, фабрикування численних політичних процесів та масового винищення національної інтелігенції. Репресований в 30-х роках.

Йосиф Сталін (Джугашвілі) – Генеральний секретар Центрального Комітету Всесоюзної комуністичної партії (більшовиків) із 1922р., голова радянського уряду (Голова Ради Народних Комісарів із 1941р., Голова Ради Міністрів СРСР з 1946р. Генералісимус Радянського Союзу з 1945р.). автор плану «автономізації» заперечного В.Леніним. у 1927р. Сталін вийшов переможцем у боротьбі за владу, що точилась після смерті Леніна. Один з фундаторів тоталітарної системи в країні («сталінізм»). XX з'їзд КПРС розвінчав «культ особи Сталіна» (1956р.) в 1961р. тіло Сталіна було винесене з мавзолею і захоронено біля Кремлівської стіни.

Євген Коновалець – під час бою на г.Маківка потрапив до російського полону. Під час Української революції організатор Галицько-Буковинського куреню Січових стрільців. У листопаді 1918р. підтримав Директорію УНР у повстанні проти гетьмана П.Скоропадського і в Мотовилівському бою розбив гетьманські частини. Полковник армії УНР. Один з організаторів і керівників Української військової організації (УВО), з 1929р. стає головою Організації Українських Націоналістів (ОУН). В 1938р. загинув в Роттердамі.

Дмитро Донцов – під час першої світової війни перший голова Союзу визволення України (1914р.), один з керівників Української хліборобсько-демократичної партії. Основоположник українського інтегрального націоналізму, який вибудований з усвідомлення високого призначення нації й на одній із євангельських ідей про героїчну особистість та обрану меншість, яка йде не за натовпом, а – попереду.

Степан Бандера – член Української військової організації, один з керівників Організації українських націоналістів. У 1934р. засуджений польським судом до смертної кари, заміненої на довічне ув'язнення. В лютому 1940р. створює Революційний провід ОУН (ОУН(б) – бандерівці, на противагу ОУН(м) – мельниківцям.). В 1941р. на II Великому зборі Проводу стає його головою, ініціює проголошення Акту відновлення української державності. В роки Другої світової війни ув'язнений в концтаборі Заксенхаузен. Керував боротьбою націоналістичного підпілля проти радянської влади. Вбитий у 1956р. в Мюнхені.

Андрій Мельник – полковник армії УНР, один з найближчих співробітників Євгена Коновальця. Один з організаторів УВО. З 1938р. голова Проводу ОУН, проте не зміг зберегти єдність організації, у 1940р. очолив ОУН (М). На початку Другої світової війни виступав за співробітництво з нацистською Німеччиною, ініціатор «похідних груп». В'язень німецьких концтаборів. У 1957р. висунув ідею створення світового конгресу українців.

В'ячеслав Липинський – ідеолог українського монархізму, ініціював та очолював консервативно-монархічну політичну організацію «Український союз хліборобів-державників». Протягом 1920-1925рр. за кордоном видавав збірники «Хліборобська Україна», де друкував свій історіософський трактат «Листи до братів-хліборобів». Обстоював необхідність формування української політичної нації, основу якої творить народ, а долю визначає аристократія, еліта, створена інтелігенцією і поєднана з народом.

Семен Тимошенко – у вересні 1939р. командуючий Українським фронтом Червоної Армії під час «визвольного походу» на західноукраїнські землі. В роки фінської війни його війська прорвали «лінію Марнгейма». В роки Другої світової війни командував Західним, а потім Південно-Західним фронтом, зокрема під час Харківської катастрофи 1942р.

Михайло Кирпонос – командувач Київського особливого військового округу. З перших днів Великої Вітчизняної війни командував Південно-Західним фронтом. Війська фронту на чолі з Кирпоносом попри невдачі і вимушений відступ, виснажили противника, що вплинуло на результат битви під Москвою. Після 71-денної

оборони, зазнавши важких втрат, Київ довелось залишити. У круговій обороні, де в оточення потрапила найбільша кількість військових за весь період Другої світової війни, генерал-полковник Кирпонос загинув.

Сидір Ковпак – на початку Великої Вітчизняної війни в тилу ворога у лісах Сумщини створив партизанське з'єднання. У 1943р. здійснив рейд «Від Путивля до Карпат»; бійці з'єднання активно проводили операцію «рейкова війна» (пускали під укіс ешелони, підривали мости).

Олексій Федоров – у роки Великої Вітчизняної війни очолив партизанський рух на Чернігівщині. У 1943р. прийшов на територію Волині, де створив підпільний обком КА(б)У. Партизанське з'єднання вело бої проти УПА, а пізніше допомагало Червоній Армії здобути Ковель.

Олександр Сабуров – очолював партизанський загін, що діяв на території Сумської, Житомирської, Рівненської областей. Входив до складу підпільного ЦК КП(б)У. Після звільнення української території від нацистів, був безпосереднім організатором військових операцій проти УПА та підпілля ОУН.

Тимофій Строкач – голова Українського штабу партизанського руху, утвореного влітку 1942 року; наприкінці 1940-на початку 1950-х був командувачем спецоперацій НКВС(МВС) з ліквідації підпілля ОУН та загонів УПА в західних областях України.

Роман Шухевич (Тарас Чупринка) – член Організації українських націоналістів, політичний в'язень концтабору в Березі-Картузській. Брав активну участь у створенні революційного проводу ОУН, який очолював Степан Бандера. В серпні

1943р. був обраний головнокомандувачем УПА, з липня 1944р. голова Генерального секретаріату Української головної визвольної ради (УГВР). Загинув у сутичці зі спецгрупою МДБ в 1950р. біля с.Білогорща поблизу Львова.

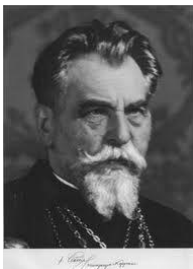
Олена Теліга – українська поетеса, член Організації українських націоналістів, в окупованому нацистами Києві організовує Спілку українських письменників, головний редактор тижневика «Литаври». Розстріляна в 1942р. в Бабиному Ярі.

Дмитро Мануїльський – з 1918р. член Всеукрревкому, 1921-1923рр. – перший секретар ЦК КП(б)У. З 1944р. очолює народний комісаріат закордонних справ УРСР. У 1945р. очолює делегацію УРСР на міжнародній конференції в Сан-Франциско, де було оформлено створення ООН.

Олесь Гончар – український прозаїк, найвідоміші твори «Прапороносці», «Тронка», «Людина і зброя». У 1968р. виходить його роман «Собор», за цей твір письменник був підданий критиці і твір вилучений з літературного процесу на два десятиліття. Після розпаду Радянського Союзу, став активістом у створенні Товариства української мови і Народного Руху України.

Йосиф Сліпий – після смерті А.Шептицького, в листопаді 1944р. стає главою греко-католицької церкви. В 1946р. звинувачений у «ворожій діяльності проти УРСР, співпраці з німецько-фашистськими окупантами» засуджений до ув'язнення. Після вісімнадцяти років каторги звільнений у 1963р. (завдяки тиску президента США Джона Кенеді та Папи Павла І). Відразу виїхав до Риму, де розпочав відбудову української церкви (фундатор Українського католицького університету).

Олександр Кириченко – стає першим українцем, який очолював Компартію України (1953р.). підтримував М.Хрущова у справі повалення Л.Берії та в проведенні курсу на десталінізацію. У 1957р. був відкликаний до Москви і посів посаду секретаря ЦК КПРС. Вступивши в конфлікт із найближчим оточенням Хрущова, був зміщений зі своїх посад.

Алла Горська – художниця, представник руху «шістдесятників», одна з організаторів Клубу творчої молоді «Сучасник» (1959р.). На процесі В.Чорновола 1967р. у Львові заявила протест проти незаконного ведення суду. В 1968р. підписала «Лист-протест 139» на ім'я КПРС з вимогою припинити незаконні процеси. Загинула при нез'ясованих обставинах в 1970р.

Іван Дзюба – автор книги «Інтернаціоналізм чи русифікація» (1965р.), за відкриті виступи на захист української інтелігенції, самвидавські матеріали був ув'язнений в 1972р. Брав участь у створенні Народного Руху України за перебудову (1989р.).

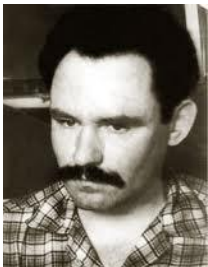
Ліна Костенко – активна учасниця руху «шістдесятників», автор поетичних збірок «Проміння землі», «Вітрила», «Мандрівки серця». За роман у віршах «Маруся Чурай» поетеса у 1987р. удостоєна Шевченківської премії. В 2010р. автор першого прозового у своїй творчості роману «Записки українського самашедшого».

Левко Лук'яненко – навчався на юридичному факультеті Московського державного університету, один з організаторів Української робітничої селянської спілки (1959р.), засуджений до смертної кари, згодом замінено на ув'язнення. Голова Української Гельсінської спілки (1988р.), голова Української республіканської партії. Співавтор Декларації про державний суверенітет, автор Акта проголошення незалежності України.

Євген Сверстюк – активний учасник київського Клубу творчої молоді (1960р.), шістдесятник. В самвидаві розповсюджувались його відомі есе «Іван Котляревський сміється», «На мамине свято», сучасний український публіцист і літературознавець. Один із засновників у Львові в 1987р. Української асоціації незалежної творчої інтелігенції (УАНТІ)

Іван Світличний – один із засновників Клубу творчої молоді в Києві. Один із перших установив контакт з українською діаспорою на Заході та поширював самвидав. В 1965р. його вперше арештовують, вдруге у 1972р.. На початку 80-х років 7 сенаторів і 96 конгресменів США написали лист до Л.Брежнєва із закликом звільнити І. Світличного. Лише у 1983р. він повернувся до Києва.

Василь Симоненко – поет-шістдесятник, дебютував збіркою «Тиша і грім» (1962р.), згодом в Мюнхені вийшла друга збірка «Земне тяжіння»(1965р.). Помер в Черкасах на 29 році життя. Його творчість порівнювали за глибиною страждання та щирості з поезією Т.Шевченка.

Валерій Марченко - український журналіст-дисидент, правозахисник, обдарований перекладач зі східних та європейських мов. В 1973 р. В. Марченко за кілька своїх неопублікованих есе на захист рідної мови отримав вирок: 5 років таборів та 2 роки заслання. Після відбування терміну проживав у Києві. Тут він провадив активне листування із закордоном, писав заяви-протести і публікації для іноземних радіостанцій (Голос Америки, Радіо Свобода), звертався до різноманітних правозахисних і релігійних організацій. 1984 р. засуджений вдруге. В ув'язненні В.Марченко (хворів на рак нирок) помер.

Сергій Параджанов – вірменський та український кінорежисер. Один із засновників українського поетичного кіно. Екранізація п'єси М.Коцюбинського «Тіні забутих предків» (1964р.), принесла йому всесвітню славу і визнання. За фільми, що були далекі від проголошеного "соціалістичного реалізму" і нелюбов до радянської влади призвели до арешту і ув'язнення режисера терміном на 15 років .

Василь Романюк (патріарх Володимир) – член ОУН та Української Гельсінської групи. Патріарх Української православної церкви Київського Патріархату. Яскравий представник релігійного дисидентства 70-х років. Співавтор документа «Спроба узагальнення» (1978р.) в якому наголошувалось про принцип громадського і міжнародного співіснування із Загальною декларацією прав людини, пакти і документи ООН про незалежність і суверенітет націй і народів.

Микола Руденко – поет, засновник Української Гельсінської групи (1976р.), автор численних збірок поезій і повістей (поема «Хрест» про голод 1933р.). Засуджений в 1977р., під тиском громадськості звільнений у 1988р. Перебував в еміграції. У 1992р. повернувся в Україну.

Василь Стус – один з активних учасників акції протесту у вересні 1965р. в кінотеатрі «Україна» в Києві(прем'єра фільму Параджанова «Тіні забутих предків»), за що був виключений з аспірантури Інституту літератури ім..Т.Шевченка АН УРСР. У 1970р. за кордоном вийшла його збірка поезій «Зимові дерева», через два роки був засуджений за «антирадянську агітацію». У 1980р. отримав новий термін, помер в ув'язненні.

В'ячеслав Чорновіл – активний учасник правозахисного дисидентського руху, один з активних учасників акції протесту у вересні 1965р. в кінотеатрі «Україна» в Києві(прем'єра фільму Параджанова «Тіні забутих предків»). У 1967р. підготував збірку «Лихо з розуму», яку відзначено премією міжнародної журналістики. За це був заарештований і засуджений до 3 років суворого режиму. У 1970р. розпочинає видання самвидавського журналу «Український вісник». У 1980р. знову засуджений за «антирадянську агітацію». За часів незалежної України – лідер Народного Руху, згодом голова партії Народний Рух України. Загинув в автокатастрофі у березні 1999р.

Петро Шелест – в роки «відлиги» очолював ЦК КПУ (1963р-1972рр.), перебуваючи на посаді неодноразово дискутував про співвідношення національного та інтернаціонального, вступаючи у суперечки з Л.Брежнєвим (часи «застою»). У 1970р. опублікував книгу «Україна наша радянська», згодом автора книги було звинувачено у неправильному висвітленні минулого України, в ідеалізації періоду козаччини, у визнання самотності українського народу. В 1972р. був звільнений з посади першого секретаря ЦК КПУ та переведений до Москви

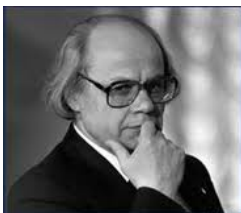
Володимир Щербицький – із 1972р. після усунення П.Шелеста, Щербицький стає першим секретарем ЦК КПУ. Оцінка діяльності в Україні Щербицького неоднозначна. З одного боку, посилилась русифікація, продовжувались переслідування діячів українського опору, була прихована інформація про аварію на Чорнобильській АЕС. З іншого боку, відбувається економічний підйом, була надрукована найбільша кількість українських книг. Пішов з посади у 1989р.

Володимир Івашко - З 1986 р. займає пости секретаря ЦК КПУ, політичного радника уряду Демократичної Республіки Афганістан, члена Політбюро ЦК КПУ. З червня 1990 р. Володимир Івашко — Голова Верховної Ради УРСР, однак уже в липні того ж року він склав свої повноваження у зв'язку з переходом на роботу в ЦК КПРС (на посаду першого заступника Генерального секретаря ЦК КПРС). Під час путчу в серпні 1991 р., коли Горбачова усунули від влади, Івашко виконував обов'язки генсека. Займав нейтральну позицію, не робив публічних заяв особисто.

Леонід Кравчук – у 1990-1991рр. голова Верховної Ради України. 1991 – 1994рр. перший Президент незалежної України. Історичною заслугою Л.Кравчука є те, що у боротьбі за незалежність України йому вдалось уникнути кровопролиття і значних потрясінь на початковому етапі державотворення.

Іван Драч – активний діяч Клубу творчої молоді «Супутник»; Як поет –«шістдесятник» дебютував [1961](#), коли київська «Літературна газета» опублікувала його поему-трагедію «Ніж у сонці»; Автор сценарію фільму Ю.Іллєнка «Криниця для спраглих». У 1989р. голова створеної громадської організації Народний рух України за перебудову.

Леонід Кучма – наприкінці 80-х років генеральний директор ВО «Південмаш»; 1992 – 1993рр. прем'єр-міністр України. Очолював Українську спілку промисловців і підприємців. У 1994 – 2004рр. Президент України. До позитивних сторін президентства можна віднести: формування приватного сектора економіка, зміцнення власної фінансово-грошової системи, прийняття Конституції 1996р., урегулювання кордонів України. До негативних наслідків президентства можна віднести: поширення корупції, формування і зміцнення тіньової економіки, створення фінансово-промислових кланів, провал інтеграційних починань до євроатлантичних структур. Це і було причиною формування опозиційних: руху «Україна, без Кучми», партії «Фронт національного порятунку», громадського комітету «За правду».

Віктор Ющенко – в 90-х роках очолював правління Національного банку України, з 1999р. по квітень 2001р. очолював Кабінет Міністрів України. В 2004р. став головою новоствореного опозиційного блоку «Наша Україна», в ході подій «помаранчевої революції» (2004р.) обраний Президентом України.